

2019 YÜKSEKÖĞRETİM KURUMLARI SINAVI (YKS) YERLEŞTİRME SONUÇLARI ÜZERİNE DEĞERLENDİRME

ATİLLA ARKAN • MUSTAFA ALTUNEL

SETA | PERSPEKTİF

AĞUSTOS 2019 • SAYI 246

- 2019 YKS yerleştirme sonuçlarında öne çıkan konu ve sorunlar nelerdir?
- Okul türlerine göre yükseköğretime yerleşme oranları liselerin durumu hakkında ne söylemektedir?
- YKS yerleştirme sonuçlarına göre nasıl bir yol haritası çıkarılmalıdır?

GİRİŐ

Yükseköğretim Kurumları Sınavı'nın (YKS) yerleştirme sonuçları 6 Ağustos 2019 tarihinde ÖSYM tarafından ilan edildi. Hatırlanacağı üzere 2018 yılında üniversite sınav sisteminde köklü değişiklikler yapılmış ve daha öncesinde Yükseköğretime Geçiş Sınavı (YGS) ve Lisans Yerleştirme Sınavı (LYS) kaldırılarak, YKS adında bir sistem getirilmişti. YKS ile birlikte puan türlerinde sadeleşmeye gidilmişti. 2018 yılında ilk kez gerçekleştirilen YKS'ye 2019'da yaklaşık 2,5 milyon öğrenci başvurmuştu. İlk yerleştirme sonuçlarına göre 904 bin 176 aday tercihin yerleşirken, 1 milyon 623 bin 855 aday herhangi bir tercihin yerleşememişti. 2017 ve 2018 yerleştirmeleri sonrasında ortaya çıkan boş kontenjan sorunu 2019 yerleştirmelerinde iyileşme göstermiştir. Verilere bakıldığında her geçen yıl bir önceki yıla göre üniversite geçiş sınavlarına başvuru

sayısı artmaktadır ancak yerleşen aday sayısı ile başvuran aday sayısı arasındaki makas her geçen yıl daha fazla açılmaktadır (Şekil 1). Zorunlu eğitimin on iki yıla çıkarılması ve ortaöğretim kademesinde okullaşmanın artması düşünüldüğünde bu sayının önümüzdeki yıllarda daha da artacağı tahmin edilmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), Hazine ve Maliye Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Sosyal Güvenlik Kurumu, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği gibi çok sayıda kamu kurumu/kuruluşu ve özel sektör temsilcilerinin bulunduğu Yükseköğretim Eğitim Programları Danışma Kurulunun yürüttüğü kontenjan belirleme süreci sonunda bazı programlarda kontenjan revizyonları gerçekleştirilmiştir. Bu revizyonlar neticesinde boş kontenjanlar azalırken doluluk oranları artış göstermiştir.

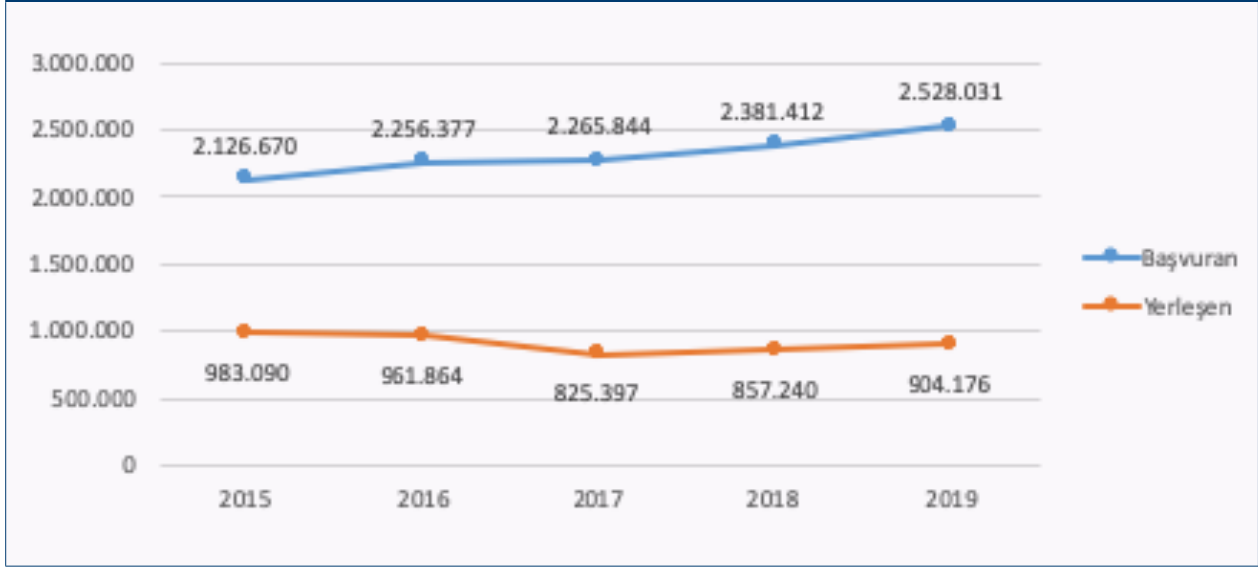
ATİLLA ARKAN

Adapazarı İmam Hatip Lisesi ve Marmara İlahiyat Fakültesi (1991) mezunudur. Doktorasını (1999) Marmara Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Felsefesi alanında yaptı. Ayrıca Malezya İslam Üniversitesi, İslam Medeniyeti ve Düşüncesi Enstitüsü'nde 1996-1999 yılları arasında ikinci doktora çalışması için bulundu. 1994 yılında Sakarya Üniversitesi'nde akademisyen olarak göreve başladı. 2013'te aynı üniversitede profesör oldu. 2012-2014 yılları arasında misafir araştırmacı öğretim üyesi olarak Kanada McGill Üniversitesi, İslam Çalışmaları Enstitüsü'nde bulundu. İslam Düşüncesi ve Çağdaş İslam Düşüncesi alanlarında çalışmaktadır. SETA Eğitim ve Sosyal Politikalar Araştırmaları direktörüdür. İngilizce ve Arapça bilmektedir.

MUSTAFA ALTUNEL

Lisans eğitimini Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde şeref derecesiyle tamamlamıştır. Yüksek lisans eğitimine Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde devam etmektedir. Bilim ve fen eğitimi, çevre eğitimi, eğitim yönetimi, eğitim politikaları, eğitim programları ve öğretim alanlarında çalışan Altunel aynı zamanda SETA Eğitim ve Sosyal Politikalar Direktörlüğü'nde araştırma asistanı olarak çalışmaktadır.

ŞEKİL 1. ÜNİVERSİTE SINAVINA BAŞVURAN VE YERLEŞEN ADAY SAYISI

Kaynak: ÖSYM 2019 verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

KONTENJAN VE DOLULUK ORANLARI

Türkiye'nin sahip olduğu genç nüfus ve toplumun her kesiminden öğrencinin yükseköğretime erişim imkanının giderek artması başvuru taleplerini artırmaktadır. Yükseköğretim sistemi bu taleplerle gelişirken rasyonel planlar yapılması elzemdir. Bu noktada arz-talep dengesi eğitim sistemimizin verimliliği ve kalitesi açısından önemlidir. Nitekim 2019 yılında yaklaşık 1,6 milyon aday öğrenci hiçbir yükseköğretim kurumuna yerleşemezken yaklaşık 71 bin kontenjan boş kalmıştır. Artan talebe karşı oluşturulan arzın yalnızca nicel artış seviyesinde kalmaması, eğitimin niteliği konusunda da adımlar atılması sistemin sürdürülebilir hale getirilmesi için bir ihtiyaç olarak karşımıza çıkmaktadır. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığının (YÖK) koordine ettiği Yükseköğretim Eğitim Programları Danışma Kurulunun katılımcı bir anlayışla gerçekleştirdiği çalışmalar neticesinde yapılan kontenjan revizyonları, iş piyasasının ihtiyaçları dikkate alınarak açılan yeni programlar ve eğitim programlarında yapılan değişiklikler bu anlamda olumlu ancak geliştirilmesi gereken adımlardır.

Şekil 2'de görüldüğü üzere önceki yıllarda (özellikle 2017'de) hızla artan yükseköğretim kontenjanla-

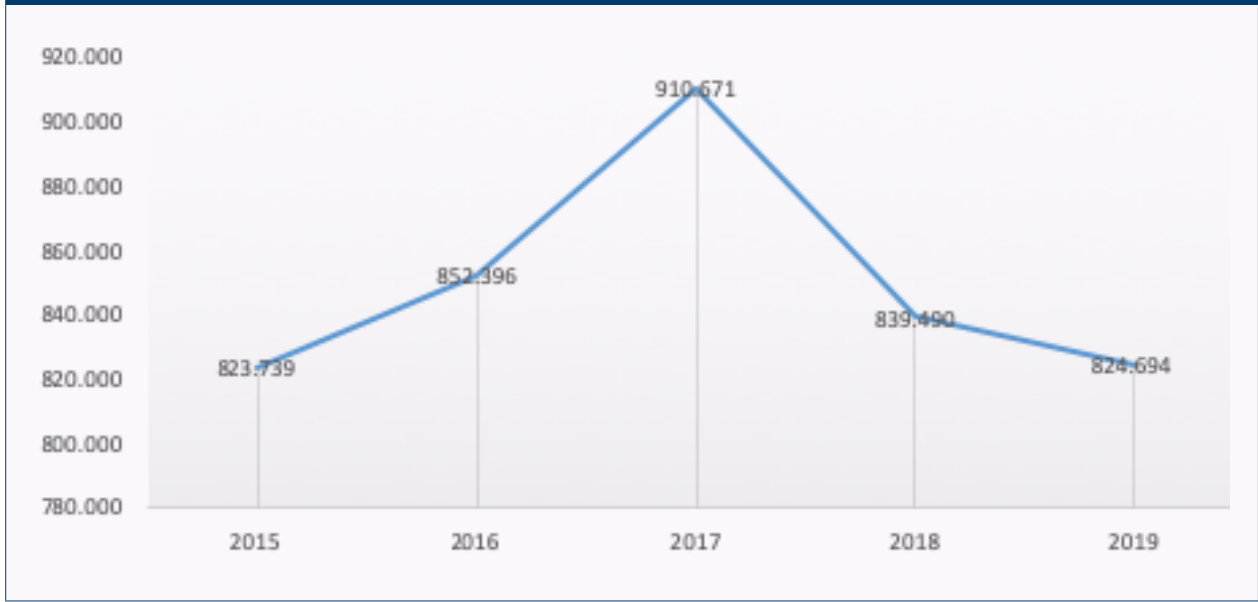
rı yapılan kontenjan revizyonları sonrasında 2018'de düşüş göstermiş ve 2019'da bu düşüş devam etmiştir. Kontenjanların azaltılmasıyla eğitimin kalitesinin artırılması, ülkenin ihtiyaçlarıyla üniversite yerleştirmeleri arasında rasyonel ilişkinin geliştirilmesi ve yüksek öğretimde boş kalan kontenjanların azaltılması hedeflenmektedir.

2014, 2015 ve 2016 yıllarında yükseköğretimde boş kontenjanlar beklenen oranlarda seyretmiştir. 2016 ve 2017 yılları arasında boş kontenjan oranında gözlenen ciddi artışın muhtemel sebepleri arasında meslek liselerine tanınan sınavsız geçiş hakkının kaldırılması ve yükseköğretim kontenjanlarının bir önceki yıla göre ciddi oranda artırılması gösterilebilir.¹ 2018 ve 2019'da YÖK'ün kontenjanları rasyonel planlama konusunda aldığı ve uyguladığı kararlar neticesinde yükseköğretim kurumlarının boş kontenjanlarında Şekil 3'te görüldüğü üzere ciddi düşüş gözlenmiştir.²

1. Atilla Arkan, Mustafa Altunel ve Müberra Nur Emin "2018 Yükseköğretim Kurumları Sınavı Yerleştirme Sonuçları Üzerine Değerlendirme", *SETA Perspektif*, Sayı: 211, (Eylül 2018).

2. "2019 Yılı Yükseköğretim Kurumları Sınavı Yerleştirme Sonuçları Raporu", YÖK, https://www.yok.gov.tr/HaberBelgeleri/Haber%20%C4%B0%C3%A7%20Belgeler/Dosyalar/2019/yks_2019_sonuc_raporu.pdf, (Erişim tarihi: 8 Ağustos 2019).

ŞEKİL 2. YÜKSEKÖĞRETİM KONTENJANLARI (ÖRGÜN)

Kaynak: ÖSYM 2019 verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

ŞEKİL 3. YILLARA GÖRE BOŞ KALAN KONTENJAN ORANLARI (YÜZDE)

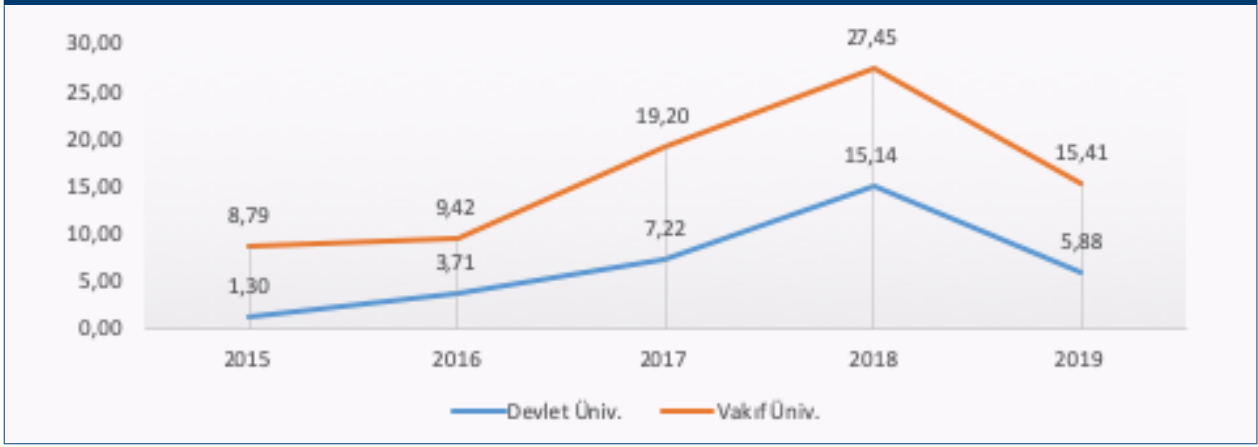

Kaynak: ÖSYM 2019 verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Gerçekleştirilen revizyonlar neticesinde boş kontenjanların azalması ve buna bağlı olarak doluluk oranlarının artması yükseköğretim sistemi açısından önemli bir gelişmedir. Bunun yanında lisans programlarında ortaya çıkacak boş kontenjan oranları takip edilmelidir. Şekil 4'te görüleceği

üzere devlet ve vakıf üniversitelerinde her geçen yıl artan boş kontenjan oranları 2019'da ilk kez düşüş göstermiştir. Bu düşüşün eğitim programlarında ve süreçlerinde gerçekleştirilecek iyileştirmelerle kalıcı hale getirilmesi kaynakların verimliliği ve kalite açısından önemlidir.

ŞEKİL 4. LİSANS PROGRAMLARI BOŞ KONTENJAN ORANLARI (YÜZDE)

Kaynak: ÖSYM 2019 verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

ŞEKİL 5. ÖNLİSANS PROGRAMLARI BOŞ KONTENJAN ORANLARI (YÜZDE)

Kaynak: ÖSYM 2019 verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Lisans programlarının boş kontenjanlarına kıyasla önlisans programları daha fazla değişkenlik göstermektedir (Şekil 5). 2015 ve 2016 yıllarında kabul edilebilir bir oranda seyreden boş kontenjan 2017 yerleştirmeleriyle tepe noktasını görmüştür. Bu durumun en muhtemel sebebi yükseköğretime sınavsız geçiş uygulamasının kaldırılmasıdır. 2018’de önceki yılın aksine ciddi bir düşüş yaşanmıştır. Bu düşüşle birlikte örgün yükseköğretim programlarında (lisans ve önlisans) doluluk artmış, boş kontenjan azalmıştır. Aynı durum 2019 yılında da yaşanmıştır. Boş kalan kontenjanlarda meydana gelen sert düşüşün sebepleri ise 2018 yerleştirme sonuçları sonrasında YÖK tarafından şu şekilde açıklanmıştır:

Bazı programlarda kontenjan azaltılması gerçekleştirilirken diğer taraftan gelecekteki istihdam öngörülerini dikkate alınarak devlet ve vakıf üniversitelerinin bazı önlisans programlarında artışa gidilmiştir.³

Özetle 2018 yılında veri temelli alınan kararlar neticesinde önlisans kontenjanlarında revizyona gidilmiştir. Bu uygulama 2019 yılında da devam ettirilmiş, bu kararlar neticesinde önlisans programlarında hem devlet hem de vakıf üniversitelerinde boş kalan kontenjan oranları düşüş göstermiştir.

3. “2018 Yılı Yükseköğretim Kurumları Sınavı Yerleştirme Sonuçları Raporu”.

ADAYLARIN ÖĞRENİM DURUMLARINA GÖRE DAĞILIMI

2019 yılında YKS sınavına başvuran adayların yaklaşık yüzde 39'u (983 bin 701) son sınıf düzeyinde öğrenimlerine devam eden, yüzde 36'sı (916 bin 601) önceki yıllarda herhangi bir yükseköğretim programına yerleşmemiş öğrencilerden oluşmaktadır. Toplam başvurular içerisindeki yüzde 23'lük (580 bin 428) grup ise daha önce bir yükseköğretim programını bitirmiş veya öğrenimine devam eden adaylardan oluşmaktadır (Tablo1). Sunulan verilere bakıldığında bir yükseköğretim programını bitirmiş ve daha önce herhangi bir programa yereleşen öğrenci sayısının oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Bu durumun ortaya çıkmasının muhtemel sebepleri, adayların kayıtlı oldukları programlardan memnun olmaması ve önceki yıllarda açıköğretim programlarına kayıt yaptıran öğrencilerin örgün eğitim almak istemeleridir. Her iki durumun temelinde ise adayların ortaöğretim ve liseden yükseköğretime geçişleri sırasında etkili bir rehberlik hizmeti alamamaları yatmaktadır. Bu konuda analizlerin detaylandırılması ve daha isabetli kararlar verilebilmesi için ilgili kurumların verileri detaylandırması elzemdir. Örneğin açıköğretim programlarına kayıtlı olan öğrencilerin tekrar sınava girme oranları nedir?

Tablo1'de adayların öğrenim durumlarına göre başvuru ve yerleşme sayıları verilmiştir. Oranlara bakıl-

dığında son sınıf düzeyinde sınava giren adayların yüzde 30,12'si bir yükseköğretim programına yerleşmiş, açıköğretim programlarına yerleşen adaylar hariç tutulduğunda bu oran yüzde 28,48 olarak gerçekleşmiştir. Önceki yıllarda yerleşmemiş adayların yüzde 45'i bir yükseköğretim programına yerleşmiş, açıköğretim programlarına yerleşen adaylar hariç tutulduğunda bu oran yüzde 38 seviyesine gerilemektedir. Yükseköğretim sistemi içerisindeki öğrencilerin yarıdan fazlası açıköğretim programlarına kayıtlı öğrencilerden oluşmaktadır. Açıköğretim sisteminin bu kadar büyük bir öğrenci oranına sahip olması sistemin sağlıklı ve sürdürülebilir bir büyüme içinde olmadığını göstermektedir.⁴

Önceki yıllarda yerleşmemiş öğrenci sayısı göz önüne alındığında adayların kaliteli bir yüksek öğrenim almak ve gelecek kaygısını kaliteli gördükleri bir üniversitede iyi bir meslekle en aza indirme düşüncesiyle bir veya birkaç yıl sınavlara tekrar girdikleri sonucu çıkmaktadır. Bu durum ise ilk ve ortaöğretimde kalite sorunlarını veya verilen eğitimle üniversiteye yerleştirme sistemi arasındaki uyum konusunu öne çıkarmaktadır. Bu gerçeklikler göz önüne alınarak eğitim sisteminde yapılacak değişikliklerin hayata geçirilmesi gerekmektedir.

4. "Yükseköğretime Bakış İzleme ve Değerlendirme Raporu 2018", Eğitim-Bir-Sen, http://www.ebs.org.tr/ebs_files/files/yayinlarimiz/Yuksekoogretime_bakis_2018.pdf, (Erişim tarihi: 8 Ağustos 2019).

TABLO 1. ÖĞRENİM DURUMUNA GÖRE BAŞVURAN VE YERLEŞEN ADAY SAYILARI

	Başvuran Aday Sayısı	Yerleşen					
		Lisans	Önlisans	AÖF	Toplam	Toplam Yerleşme Oranı (yüzde)	AÖF Hariç Yerleşme Oranı (yüzde)
Son sınıf düzeyinde	983.701	174.945	105.198	16.153	296.296	30,12	28,48
Önceki yıllarda yerleşmemiş	916.601	181.879	166.478	64.101	412.458	45,00	38,01
Daha önce yerleşmiş	374.795	26.930	42.345	35.160	104.435	27,86	18,48
Bir yükseköğretim programını bitirmiş	205.633	22.631	23.950	24.460	71.041	34,55	22,65
Yükseköğretimden kaydı silinmiş	47.301	3.202	5.903	10.841	19.946	42,17	19,25
TOPLAM	2.528.031	409.584	343.874	150.715	904.176	35,77	29,80

Kaynak: ÖSYM 2019 verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

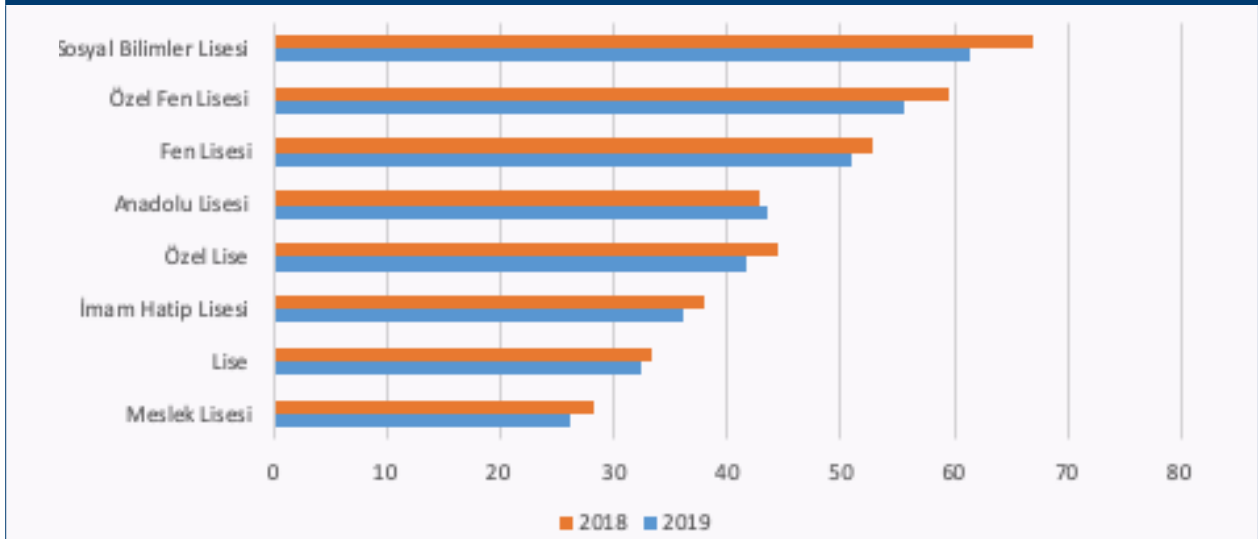
OKUL TÜRLERİNİN YERLEŞME ORANLARI

Okul türlerine göre yükseköğretime geçiş oranlarına bakıldığında sosyal bilimler lisesi adayları 2018’de yüzde 67 oranında bir yükseköğretim programına yerleşirken 2019’da bu oran yüzde 61’e gerilemiş ancak en yüksek orana sahip okul türü olmayı sürdürmüştür (Şekil 6). Sosyal bilimler lisesini yüzde 56’lık oranla özel fen lisesi takip etmektedir. Fen lisesi adayları ise yaklaşık yüzde 51 oranında yerleşme başarıları göstermişlerdir. Şekil 6’da dikkat çeken bir başka istatistik meslek lisesinin yükseköğretime

geçişte göstermiş olduğu performanstır. Mesleki ve teknik eğitim öğrencilerine mesleki beceri kazandırma odağında eğitim-öğretim süreçlerini tasarladığı düşünüldüğünde, akademik bilgiyi ve test tekniğini iyi kullanmayı gerektiren merkezi sınavlarda düşük başarı göstermeleri anlaşılabilir. Bu durumun mesleki ve teknik eğitim görmüş adaylara dezavantaj oluşturmaması için beceri odaklı ölçme-değerlendirme yöntemleri geliştirilebilir.⁵

5. Atilla Arkan, Mustafa Altunel ve Müberra Nur Emin, “2018 Yükseköğretim Kurumları Sınavı Yerleştirme Sonuçları Üzerine Değerlendirme”.

ŞEKİL 6. OKUL TÜRLERİNE GÖRE YÜKSEKÖĞRETİME GEÇİŞ ORANLARI (YÜZDE)

Kaynak: ÖSYM 2019 verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

ŞEKİL 7. LİSE OKUL TÜRÜNE GÖRE YERLEŞME ORANLARI (YÜZDE)

Kaynak: ÖSYM 2019 verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Lise

Genel liselerin Anadolu liselerine dönüştürülmesi uygulamasından sonra “lise” okul türünden yükseköğretime geçiş sınavlarına başvuran aday sayısında her sınavda düşüş gözlenmiştir (2017’de 558 bin, 2018’de 423 bin, 2019’da 385 bin). Bu düşüşle birlikte bu okul türünden sınava giren adayların daha önceki yıllar okullardan mezun oldukları ve büyük bir oranının yükseköğretim kurumlarında bir programa yerleşmediği göz önüne alındığında yerleştirme oranlarında yaşanan düşüş anlaşılabilir. Şekil 7’de görüleceği üzere lise okul türünden sınava giren adayların yerleşme oranları üç yıldır aynı seviyede seyretmektedir.

Anadolu Liseleri

Genel liselerin Anadolu lisesine dönüştürülmesinden sonra Anadolu liselerinden yükseköğretime geçiş sınavlarına başvuru sayısı artış göstermiştir (2017’de 396 bin, 2018’de 539 bin, 2019’da 639 bin). Bu artış ile birlikte Anadolu liselerinin yükseköğretime geçişteki yerleşme oranlarında aşağı yönlü bir hareket gözlenmiştir. Ancak 2019 yılında 2018’e göre ufak da olsa iyileşme görülmektedir (Şekil 8). 2018’e

kadar yaşanan düşüşün en muhtemel sebebi 4+4+4 eğitim sistemine geçilmesi ve bu sistemin ilk mezunlarını 2016’da vermesidir. Genel liselerin Anadolu lisesine dönüştürülmesiyle birlikte değişen öğrenci profili de göz önüne alındığında beş yıllık süreçte yaşanan düşüş anlaşılabilir. Son olarak liseye geçiş sisteminde yapılan düzenlemelerle birlikte tüm okulların yalnızca yüzde 10’unun merkezi sınav puanıyla öğrenci kabul ettiği düşünüldüğünde bu durumun ileriki yıllarda yükseköğretim yerleşme oranlarına etki edeceği söylenebilir.

Sosyal Bilimler Liseleri

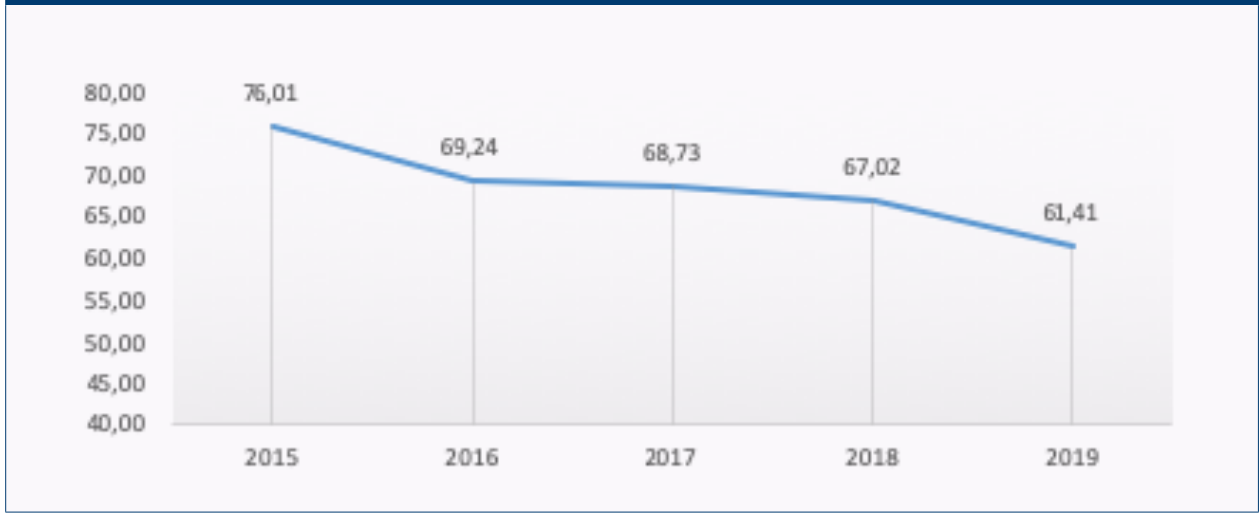
Yükseköğretime geçiş sınavlarında son yıllarda yerleştirme başarısı en yüksek olan sosyal bilimler liselerinin aday sayısı geçtiğimiz yıla kıyasla ciddi şekilde artış göstermiştir (2017’de 2 bin, 2018’de 3 bin, 2019’da 8 bin). Öğrenci sayısındaki artışla birlikte öğrenci profilinde meydana gelen değişim sonucunda yükseköğretime yerleşme başarısında ise bir düşüş yaşanmıştır (Şekil 9). Bu okul türünün öğrenci sayısının diğerlerine göre daha az olması (Anadolu ve fen liseleri vb.) dikkate alındığında yerleştirme başarısında birinci sırada olması anlaşılabilir.

ŞEKİL 8. ANADOLU LİSELERİ YÜKSEKÖĞRETİM YERLEŞME ORANLARI (YÜZDE)

Kaynak: ÖSYM 2019 verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

ŞEKİL 9. SOSYAL BİLİMLER LİSELERİ YÜKSEKÖĞRETİM YERLEŞME ORANLARI (YÜZDE)

Kaynak: ÖSYM 2019 verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Fen Liseleri

Her okul türünde olduğu gibi fen lisesinden yükseköğretime geçmek isteyen aday sayısında da artış yaşanmıştır. 2017'den 2019'a gelindiğinde aday sayısı yaklaşık iki kat (2017'de 22 bin, 2018'de 32 bin, 2019'da 41 bin) artmış, bu artışla birlikte fen lisesi yükseköğretime yerleşme başarısında düşüş yaşanmıştır. Şekil 10'da görüleceği üzere son beş yılda fen lisesinin yerleşme başarısında ciddi bir düşüş göze

çarpmaktadır. Liseye geçiş sınavlarında en yüksek yüzdeler dilimden öğrenci alan bu liselerin üniversite yerleştirmede yüzde 50 oranında bir başarı göstermesi dikkatle incelenmelidir. Bu okul türünden üniversite sınavına giren adayların beklentileri düşük yüzdelerle öğrenci alan programlar olduğu düşünüldüğünde adayların istedikleri bölümü kazanabilmek için bir veya birkaç yılını üniversite hazırlığıyla geçirdiği söylenebilir.

ŞEKİL 10. FEN LİSELERİ YÜKSEKÖĞRETİM YERLEŞME ORANLARI (YÜZDE)

Kaynak: ÖSYM 2019 verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

İmam Hatip Liseleri

İmam hatip liselerinden yükseköğretim sınavlarına başvuran aday sayıları yıllar itibarıyla şu şekildedir: 2017’de 222 bin, 2018’de 234 bin, 2019’da 243 bin. Son yıllarda tüm lise türlerinin yükseköğretime geçiş oranlarında yaşadığı düşüş göz önüne alındığında imam hatip lisesinden yükseköğretime yerleşme oranındaki düşüş anlaşılabilir. Nitekim Şekil 11’den anlaşılacağı üzere yerleşme oranları, proje imam hatip liselerinde başarılı sonuçlar elde edilmesine rağmen son beş yılın en düşük seviyesindedir.

Din Öğretimi Genel Müdürlüğü’nün gayretli çalışmalarına rağmen üniversite yerleştirmelerinde imam hatiplerin bu durumu yapısal iki soruna işaret etmektedir:

1. İmam hatip liselerinin eğitim programları ve müfredatları Türk eğitim ekosistemi, öğrenci ve aile beklentileri göz önüne alınarak acil sadeleştirilme ihtiyacındadır. Bu okullardaki ders türleri ve saatleri çok fazladır. Bu okullara çok farklı puan seviyelerinden öğrenciler girmektedir. Düşük puanla giren öğrenciler için eğitim programı zorlayıcıdır. Proje imam hatip liselerine yüksek puanla giren öğrenciler ise her şeye rağmen başarılı sonuçlar elde edebilmektedir. MEB’in açıkladığı “Yeni Ortaöğretim Tasarımı”

uygulamaya konulduğunda bu sonuçlar daha da kötüleşebilir.

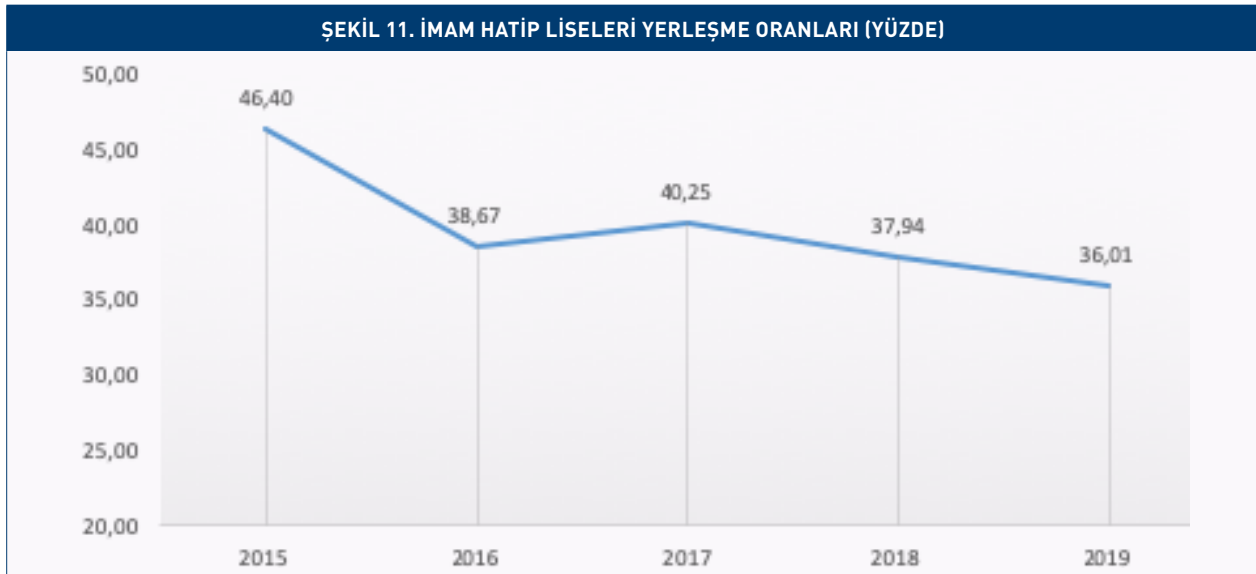
2. İmam hatip lisesi öğrencilerinin sayısı arttıkça üniversite yerleşme oranları düşmektedir. Öğrenci sayılarındaki artış eğitimin kalitesini koruyabilmeyi zorlaştırmaktadır.

Meslek Liseleri

Meslek liselerinden yükseköğretim geçiş sınavına başvuran aday sayısı 2017’de 758 bin, 2018’de 883 bin, 2019’da 647 bin olarak gerçekleşmiştir. Temel Eğitimden Ortaöğretime Geçiş Sistemi (TEOG) okullar arası hiyerarşiyi derinleştirmiş ve bu hiyerarşik sıralamada mesleki ve teknik eğitim veren okullar alt sıralarda kalmıştır. Buna bağlı olarak daha düşük akademik başarıya sahip öğrencilerin bu okulları tercih etmesi meslek liselerinin üniversiteye yerleşme başarısını doğrudan etkilemiştir (Şekil 12). Son bir yılda MEB’in mesleki ve teknik eğitimi güçlendirme çalışmaları dikkate alındığında önümüzdeki yıllarda yerleşme oranlarında iyileşme olacağı tahmin edilmektedir. Nitekim 2019 lise yerleştirmelerinde mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarına yüzde 1’lik dilimden öğrenciler yerleşmiştir.⁶

6. Müberra Nur Emin, “2019 LGS İlk Yerleştirme Sonuçları”, *SETA Perspektif*, Sayı: 245, (Temmuz 2019).

ŞEKİL 11. İMAM HATİP LİSELERİ YERLEŞME ORANLARI (YÜZDE)

Kaynak: ÖSYM 2019 verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

ŞEKİL 12. MESLEK LİSELERİ YERLEŞME ORANLARI (YÜZDE)

Kaynak: ÖSYM 2019 verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Meslek liselerine tanınan sınavsız üniversiteye geçiş hakkının kaldırılmasıyla birlikte meslek liseleri üniversite yerleştirme oranlarında düşüş yaşamıştır. Meslek liseleri, eğitim-öğretim süreçlerinde öğrencilerine mesleki beceri kazandırdıkları için üniversite sınavında başarılı olamamaktadır. Bu durumun meslek liseleri lehine değiştirilmesi, meslek liseleri açısından büyük önem taşımaktadır. Adayların meslek liselerinde öğrenmiş oldukları mesleki becerileri değerlendirebilecek bir ölçme değerlendirme sistemine ihtiyaç duyulmaktadır. İkinci olarak da meslek lisesiyle istihdam arasındaki ilişkinin güçlendirilmesi ihtiyacı hala devam etmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

- Kontenjan revizyonu ile gerçekleştirilen doluluk oranlarındaki iyileşme eğitim programlarında yapılacak iyileştirmelerle kalıcı hale getirilmelidir.
- İlk ve ortaöğretimde okullaşmanın artması, eğitime erişimin kolaylaşması, 4+4+4 eğitim sistemine geçişle birlikte zorunlu eğitimin on iki yıla çıkarılması gibi sebeplerden kaynaklanan yükseköğretim talebi her geçen yıl artmaktadır.

Yükseköğretim sisteminin verimliliği ve sürdürülebilirliği açısından arz-talep dengesinin kurulması oldukça önemlidir.

- Çağımızın ihtiyaçları, adayların beklentileri, gelecek projeksiyonları ve istihdam öngörülerini dikkate alınarak yükseköğretimde program bazlı kontenjan planlamaları yapılmalıdır.
- Programlarda boş kalan kontenjanlar, yükseköğretim sistemimiz açısından önemli sinyaller vermektedir. Yükseköğretimde reform ihtiyacı boş kontenjanlar üzerinden hissedilmektedir. Bu noktadan hareketle gerçekleştirilecek reformlarda yerleştirme sisteminin beceri ölçme kapasitesinin geliştirilmesi, yükseköğretimde verilen eğitimin sahayla uyumu, yükseköğretim sisteminin uluslararasılaşması ve markalaşması gibi yapısal sorunların çözümüne odaklanılmalıdır.
- Sınava başvuran ve yerleşen sayılar arasındaki farkın her geçen yıl açılması, ülke kaynaklarının etkili, verimli ve sürdürülebilir kullanımının önünde en büyük engeldir. On iki yıllık zorunlu eğitim sonunda hiçbir yükseköğretim programına yerleşemeyen bir bireyin hayata hazır-

lanmasındaki zorluk ve ülke kaynaklarının israfı göz önüne alındığında eğitim sistemi içerisinde etkili biçimde işleyecek telafi mekanizmalarına ihtiyaç duyulmaktadır.

- Yükseköğretim Eğitim Programları Danışma Kurulunun gelecek projeksiyonları ve istihdam öngörülerini dikkate alınarak önümüzdeki yıllarda çalışmalarını devam ettirmesi sağlanmalıdır.
- 2019 yılında herhangi bir yükseköğretim programına kayıtlı veya mezun durumda olan 580 bin aday tekrar sınava başvuru yapmıştır. Bu durumun ayrıntılı olarak analizine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu duruma ilişkin alınabilecek önlemler aşağıda sıralanmıştır:
 - Ortaöğretimde etkili bir mesleki rehberlik sisteminin kurulması ve etkin biçimde işletilmesi.
 - Yükseköğretim programlarının ortaöğretim öğrencilerine detaylı biçimde tanıtılması için mekanizmaların geliştirilmesi (Örneğin: YÖK Atlas⁷, Cumhurbaşkanlığı İnsan Kaynakları Ofisi / Üni-Veri sistemi⁸).
 - Herhangi bir yükseköğretim programına kayıtlı öğrencinin memnuniyetsizlik durumunda tekrar merkezi sınava girmeden fakülte-bölüm-program değiştirebileceği mekanizmaların güçlendirilmesi.
- Daha derinlemesine araştırmaların yapılabilmesi için detaylı verilere ihtiyaç duyulmaktadır.

7. "YÖK Atlas", YÖK, <https://yokatlas.yok.gov.tr>, (Erişim tarihi: 8 Ağustos 2019).

8. "Üni-Veri sistemi", Cumhurbaşkanlığı İnsan Kaynakları Ofisi, <https://univeri.cbiko.gov.tr>, (Erişim tarihi: 8 Ağustos 2019).

dır. Öncelikle YÖK, ÖSYM, MEB gibi kurumlar yapılacak incelemeler için gerekli veri paylaşımında bulunmalıdır. Örneğin tekrar sınava başvuran öğrenciler içerisinde açıköğretim programlarına kayıtlı öğrenci sayısı kaçtır? Bu ve benzeri verilerin ilgililerle paylaşılması daha sağlıklı tespitlerin yapılmasını kolaylaştıracaktır.

- En nitelikli ortaöğretim kurumları kabul edilen fen ve sosyal bilimler lisesi mezunu öğrencilerin tekrar tekrar üniversite yerleştirme sınavına girmelerinin ciddi bir analizi yapılmalı ve buna yönelik çözüm önerileri mutlaka geliştirilmelidir.
- İmam hatip lisesi eğitim programının ve müfredatının sadeleştirilmesi üzerine ciddi olarak çalışılmalıdır. Bu okulların öğrenci sayısının artışı eğitim kalitesi de göz önüne alınmalıdır.
- Meslek liselerinin mesleki beceri kazandırma odaklı eğitim-öğretim süreçlerine sahip olduğu düşünüldüğünde bu liselerden yükseköğretime geçmek isteyen adaylara test tekniğine ve akademik bilgiye dayalı sınavların uygulanması dezavantaj oluşturmaktadır. Bu dezavantajın ortadan kaldırılması için meslek liselerinden yükseköğretime geçmek isteyen adaylar için mesleki bilgi ve becerilerini ölçecek bir ölçme-değerlendirme sistemi oluşturulabilir.
- Meslek lisesinden istihdama giden kariyer yolu daha da geliştirilmelidir. Bu okul mezunlarının çalışma hayatındaki sosyoekonomik statülerini güçlendirmeye yönelik atılacak adımlar da oldukça önemlidir.

SIYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI
FOUNDATION FOR POLITICAL, ECONOMIC AND SOCIAL RESEARCH
مركز الدراسات السياسية والاقتصادية والاجتماعية

www.setav.org | info@setav.org | [@setavakfi](https://twitter.com/setavakfi)